

ПОЛІТИЧНА ТА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА КРАЇН БАЛТІЇ УКРАЇНІ У ПЕРШІ МІСЯЦІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сухобокова О. О.

Постановка проблеми. Від початку російської збройної агресії проти України у 2014 р. країни Балтії послідовно і рішуче підтримують її у боротьбі за державний суверенітет та відновлення територіальної цілісності. Коли 24 лютого 2022 р. РФ розгорнула повномасштабну війну проти України з бомбардуваннями і ракетними обстрілами всіх українських міст та потужним вогненням не лише на сході, де вісім років точилися бої, але і на півдні та півночі, ця підтримка активізувалася. Країни Балтії тісно пов'язані з Україною історичними та культурними зв'язками, спільним трагічним минулим в складі СРСР і боротьбою за незалежність (варто згадати «Балтійський шлях» 1989 р., коли понад два мільйони мешканців Латвії, Литви і Естонії організували унікальну акцію ненасильницького опору, участь в якій брали й українці). Тож громадяни цих країн добре усвідомлюють ціну свободи та безпеку повторної російської окупації, і прагнуть допомогти Україні зупинити путінські війська. Країни Балтії надають їй безпрецедентно великий обсяг різнопланової допомоги: політичної, дипломатичної, гуманітарної, медичної, приймають біженців, проводять низку культурно-мистецьких заходів на підтримку України. Все заслуговує на документування та науковий аналіз як окремий предмет дослідження і як складова комплексних студій внеску зарубіжних країн у перемогу України в сучасній російсько-українській війні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема допомоги Латвії, Литви та Естонії Україні впродовж російсько-української війни частково знайшла відображення у окремих публікаціях українських дослідників. Так, найближчою до теми даної розвідки є стаття Р. Марценюк «Військова співпраця України та країн Балтії (1991–2017)», в якій висвітлюється надання країнами Балтії Україні боєприпасів, військових тренерів, допомога в лікуванні і реабілітації поранених українських військовиків до 2017 р. включно¹. Хронологічно ближчий період політичної та військової співпраці України з країнами Балтії стисло проаналізовано у публікації Г. Шелест «Співпраця України з країнами сусідами та країнами Балтії у рамках НАТО», де увага акцентується на стратегічних інтересах та взаємодії країн

в контексті прагнення України до ЄС та НАТО². На увагу заслуговує також магістерська робота К. Мелян «Відносини України з Балтійськими країнами (2014–2020)», де авторка зокрема простежила вплив російсько-української війни на відносини України з країнами Балтії³. Поряд з тим наразі відсутні комплексні публікації про співпрацю та допомогу країн Балтії Україні на сучасному етапі вивіни. Водночас ЗМІ та офіційні державні органи Латвії, Литви, Естонії й України, неурядові організації щодня надають чимало інформації про таку взаємодію, а українські біженці, військовики та політики особисто добре знають, наскільки багато допомоги нам надають Литва, Латвія та Естонія.

Формування цілей. В умовах інтенсивного інформаційного потоку про перебіг бойових дій, перемоги і втрати України, її підтримку іноземними державами, зрештою – коли змінюється увесь світ, важливо зафіксувати роль у боротьбі за перемогу українського народу і світової демократії над країною-агресором Литви, Латвії та Естонії – країн, які одними з перших прийшли на допомогу, щедро діляться із Україною своїми ресурсами та невтомно закликають більші світові потуги теж долучитися. Тому основним завданням даної публікації є огляд та аналіз допомоги країн Балтії Україні на початку повномасштабної російсько-української війни від її першого дня 24 лютого до 26 квітня 2022 р., коли Захід фактично об'єднався в антиросійську коаліцію навколо України на історичному засіданні щодо оборони України на німецькій базі Рамштайн, що позначило якісно новий етап у російсько-українській війні.

У даному дослідженні зосередимо основну увагу на політичній і підтримці України (включаючи внутрішній та міжнародний дискурс), а також військово-технічній допомозі країн Балтії в перші два місяця повномасштабної російсько-української війни.

Виклад матеріалу. 24 лютого 2022 р. Естонія, Латвія та Литва, а також Польща ініціювали консультації за четвертою статтею договору НАТО в умовах «загрози цілісності та безпеки» у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ в Україну.

¹ Марценюк Р. Військова співпраця України та країн Балтії (1991–2017). *Європейські історичні студії*. 2017. № 8. С. 165–220. URL: <http://surl.li/bwtwsc>.

² Шелест Г. Співпраця України з країнами сусідами та країнами Балтії у рамках НАТО. *Портал зовнішньої політики*. URL: <http://surl.li/bwprfw>.

³ Мелян К. Відносини України з Балтійськими країнами (2014–2020): автореф. дипломної роботи ... магістр. Миколаїв, 2020. 17 с. URL: <http://surl.li/bwprft>.

«Весь вільний світ опинився під загрозою, коли росія розпочала повномасштабну атаку проти України – суверенної європейської держави», – заявила прем'єр-міністр Естонії Кая Каллас, висловлюючи спільне бачення ситуації лідерів країн Балтії⁴.

І хоча на той момент загрози прямої військової агресії рф проти цих країн не було, однак, їхні лідери усвідомлювали, що якщо російські війська не розгромлять в Україні, вони просуватимуться далі на Захід, задовольняючи амбіції в. путіна з фактичного відновлення СРСР. До середини квітня 2022 р., в ході розгортання російсько-української війни, це стало очевидним для більшості політиків і дипломатів на Заході: Литву, Латвію та Естонію (а також Польщу, Словаччину, Угорщину, Румунію, Болгарію і Молдову) називають першочерговими цілями рф в разі поразки України⁵.

Саме чітке розуміння справжніх цілей агресивної, імперської за своєю суттю, політики рф, історична пам'ять про перебування у складі «союзу братніх народів» за радянської доби (фактично – під окупацією) та міцні добросусідські відносини з Україною і є головними причинами такої активної та великої за об'ємом і значенням підтримки країнами Балтії.

Рівень солідарності балтійських народів з народом України продемонстрував 30-тисячний Марш на підтримку України 5 березня у Ризі – найчисленніша акція протесту в Латвії за останні роки. Участь у ній взяли чотири президенти держави, зокрема й чинний – Егілс Левітс, який разом з дружиною Андрою очолив колону демонстрантів. Поряд з ними йшли Дайніс Іванс – натхненник народного руху Латвії за незалежність, а також попередники Левітса – сьомий та дев'ятий президенти країни Валдіс Затлерс та Раймондс Вейоніс. Вони разом несли великий синьо-жовтий банер «Кора par Ukrainu! Кора pret putinu! / Разом за Україну! Разом проти путіна!»⁶.

Коментуючи цю безпрецедентну акцію на підтримку іншої держави Юріс Юрашс, член парламенту Латвії та доброволець-захисник України, наголосив: «Наші люди бачать, що відбувається в Україні і розуміють, що те саме може статися в Латвії. Це дуже сильно мотивує всіх об'єднатися»⁷. Одразу зауважимо, що долучення представників зарубіжних країн до ЗСУ стало надзвичайно потужним сигналом підтримки. З кінця лютого – початку березня 2022 р.

⁴ Антоненко О. Країни Балтії готуються до збройного конфлікту з Росією. Наскільки він реальний? *BBC News. Україна*. 2022. 25 лютого. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60524745>.

⁵ NATO must decide European security beyond the Ukraine war. *The Hill*. 2022. April, 17. URL: <http://surl.li/bwpgb>.

⁶ В столиці Латвії відбувся марш на підтримку України. *Embassy of Ukraine in the Republic of Latvia / Посольство України в Латвії*. 2022. 5 березня. URL: <http://surl.li/bwuck>.

⁷ «Путін і його мафія рано чи пізно будуть в суді, якщо на той час буде кого судити» – Юріс Юрашс. *Gazeta.ua*. 2022. 24 березня. URL: <http://surl.li/bwpgge>.

до України прибуло понад 40 тисяч добровольців із 52 країн, щоб вступити до українського Інтернаціонального легіону. Серед них – представники політичної еліти деяких країн. Найвищий статус має Юріс Юрашс – депутат латвійського Сейму, лідер фракції Нової консервативної партії та голова комітету з правових питань, який нині служить у батальйоні «Карпатська Січ». Він одним із перших прибув до України 11 березня 2022 р., щойно президент України підписав указ про створення Іноземного легіону, а Сейм дозволив латвійцям воювати в його складі⁸.

Культурно-мистецькі заходи загальнонаціонального масштабу в країнах Балтії з 24 лютого 2022 р. теж присвячують Україні. Так, 11 березня 2022 р. у День відновлення незалежності Литви програму пам'ятних заходів на державному рівні присвятили боротьбі України за свободу. Литовський суспільний мовник LRT транслював подкасти двох благодійних концертів «Свобода сяє» та «Сильні разом», доступних по всій Європі, а зібрані під час концертів кошти спрямували на допомогу Україні⁹.

Виявом народної підтримки України в Латвії, Литві та Естонії стала низка мистецьких проєктів на тему героїчної боротьби українців із переважаючими силами загарбників – від спеціально створених пісень до поштових марок і стінописів. Напередодні масштабного російського вторгнення в Україну представники вищих органів влади та міністерства Естонії змінили свої фото на офіційних сторінках у фейсбуці на синьо-жовтий прапор. Темою окремого дослідження можуть бути фотовиставки про російсько-українську війну, організовані урядовими та громадськими інституціями в різних містах всіх трьох країн – в музеях, на вулицях і вокзалах.

Солідарність з Україною і водночас протест проти агресії рф країни Балтії демонструють і через переіменування вулиць на честь України. 4 березня депутати Ризької міської ради перейменували частину вулиці, де розташоване посольство рф, на вулицю Незалежності України. Наступними вулицю своєї столиці, де розташоване посольство рф, перейменували литовці, і встановили біля нього таблички з назвою вулиці «Героїв України» литовською та українською мовами. «Усі, хто писатиме листи до посольства, повинні будуть згадати про війну росії в Україні. Тепер кожен працівник російського посольства повинен буде вшанувати героїв України на своїх візитівках», – заявив мер Вільнюса Ремігіс Шимасюс. Також він опублікував у соцмережах фото нового дорожнього знака у Вільнюсі: «779 км до вільного Києва. Мінск (тимчасово окупований

⁸ «Путін і його мафія рано чи пізно будуть в суді, якщо на той час буде кого судити» – Юріс Юрашс. *Gazeta.ua*. 2022. 24 березня. URL: <http://surl.li/bwpgge>.

⁹ День відновлення незалежності Литви присвятили боротьбі українців за свободу. *Суспільне*. 2022. 11 березня. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/4850>.

Кремлем) – 187 км. Сусіди-білоруси, схаменіться». Так саме у Ризі та Вільнюсі бере початок світова кампанія «Ukraine Street» («Українська вулиця») з перейменування на честь України та її героїв вулиць і площ, на яких розташовані дипломатичні представництва країни-окупанта. Офіційно вона стартувала 28 березня і має охопити щонайменше 50 країн; до неї долучилися Прага, Осло, Торонто та інші міста¹⁰.

Лідерство країн Балтії у політичній підтримці України (поряд з Польщею і Великою Британією) та пріоритетність допомоги їй засвідчує і кількість візитів та зустрічей парламентарів та урядовців до Києва. Причому, політики Балтії різного рівня були першими, хто наважувався відвідати Україну в умовах активних бойових дій та постійних бомбардувань українських міст і шляхів.

Так, 23 березня міністр оборони Литви Арвідас Анушаускас став першим серед іноземних міністрів оборони, який приїхав до української столиці після 24 лютого 2022 р. Наступного дня, 24 березня, вперше з початку повномасштабної війни рф проти України до Києва прибули спікери балтійських парламентів – Естонії Юра Ратас, Латвії Інара Мурнієце та Литви Вікторія Чміліте-Нільсен. У своїх виступах у Верховній Раді України та під час зустрічі з прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем вони підтвердили підтримку України у війні, її прискореного вступу до ЄС та повоєнної відбудови¹¹.

Історичним став візит до Києва 13 квітня президентів Польщі, Латвії, Литви та Естонії Анджея Дуди, Егілса Левітса, Гітанаса Науседи та Алара Каріса – перший візит глав держав до української столиці з початку повномасштабної російсько-української війни. Вони відвідали зруйновані окупантами населені пункти у Київській області, де на власні очі побачили злочини військовиків рф, та зустрілися із президентом України Володимиром Зеленським. Як і голови парламентів вони висловили захоплення героїчною боротьбою українського народу та підтвердили намір лобювати на міжнародній арені надання більшої військової допомоги для ЗСУ¹².

Власне, всі зустрічі політиків Латвії, Литви та Естонії (від президентів до міністрів і парламентарів) з представниками вищої влади та суспільства України – так само як з лідерами найвпливовіших держав світу – мали на меті її підтримку та допомогу у вирішенні найнагальніших проблем від постачання зброї до інституційної інтеграції до ЄС, що відображено у всіх офіційних заявах та спільних деклараціях.

¹⁰ Українські вулиці для московитських диппредставництв. *Diaspora.ua*. 2022. 1 квітня. URL: <http://surl.li/bwudj>.

¹¹ Прем'єр-міністр України провів зустріч з очільниками парламентів Естонії, Латвії та Литви. *Урядовий портал*. 2022. 24 березня. URL: <http://surl.li/bwpgk>.

¹² Зеленський зустрівся з президентами 4 країн. *Українська правда*. 2022. 13 квітня. URL: <http://surl.li/bwvbx>

Разом із Польщею із першого дня повномасштабної війни країни Балтії, використовуючи всі доступні дипломатичні методи, заохочували інші країни ЄС та НАТО збільшити допомогу Україні у війні – насамперед, створити безпольотну зону над нею, негайно надати всю необхідну зброю, підтримати фінансово та запровадити якомога жорсткіші санкції проти країни-агресора, а також прискорити вступ України до ЄС. Це ключові меседжі, з якими очільники, депутати та дипломати Латвії, Литви та Естонії постійно зверталися до країн Європи та Північної Америки щодо України. Наприклад, під час зустрічі з держсекретарем США Ентоні Блінкеном 7 березня 2022 р. президент Литви Гітанас Науседа закликав надати Україні військову допомогу, наголосивши, що їй негайно потрібно допомагати всіма можливими способами: «Якщо хочемо уникнути Третьої світової війни, маємо зробити це зараз»¹³. В той час, коли Захід вважав, що Україна не встоїть перед «другою армією світу» і відводив їй на боротьбу лише кілька днів, така підтримка країн Балтії була неоціненною.

Литва зафіксувала свою підтримку України і в спільній декларації прем'єр-міністрів «Люблінського трикутника» (України, Польщі та Литви) від 14 березня 2022 р. Зустріч «Люблінського трикутника» стала важливим політичним сигналом підтримки України для всього світу. Очільники урядів трьох держав засудили безпрецедентне, жорстоке, неспровоковане військове вторгнення Росії в Україну та, посилаючись на Резолюцію ГА ООН, ухвалену переважною більшістю голосів 2 березня, висунули вимогу до неї негайно припинити всі військові дії та беззастережно вивести свої сили та військову техніку з території України в межах міжнародно визнаних кордонів. Водночас заява містила заклик до світового співтовариства нарощувати тиск на рф, в тому числі шляхом посилення санкцій та всесторонньої практичної підтримки України, притягнення до відповідальності винних у скоєнні міжнародних злочинів, проведення розслідування Міжнародного кримінального суду, а також забезпечити гуманітарні коридори для евакуації цивільного населення. Окремий заклик «Люблінського трикутника» до світового співтовариства, насамперед МАГАТЕ і ООН, – відповісти на вимоги України та забезпечити безпеку її ядерних об'єктів, захоплених та атакованих росіянами¹⁴.

В той час, коли лідери більшості провідних країн світу підтримували Україну у своїх заявах та голосуваннях в ООН, однак, остерегаючись російської

¹³ U.S. seeks to calm fears in Baltics that Putin 'will not stop in Ukraine'. *Reuters*. 2022. March 3th. URL: <http://surl.li/bwudz>.

¹⁴ Спільна декларація Прем'єр-міністрів України, Республіки Польща та Литовської Республіки. *Урядовий портал*. 2022. 14 березня. <http://surl.li/bwpggo>.

агресії, не були готовими діяти рішучо – надати необхідне озброєння, запровадити максимальні санкції проти РФ, «закрити небо» над Україною, – саме балтійські країни та Польща з власної ініціативи надавали їй військово-технічну допомогу та допомагали на міжнародній арені «пробити стіну» нерозуміння потенціалу опору українців і важливості їхньої перемоги для Європи та всього світу. Фактично, стали «голосом» України на міжнародній арені. Як влучно пояснив цей феномен латвійський політик Юріс Юрашс, «Ми – Балтійські країни, Польща – дуже добре все усвідомлюємо і перші готові говорити зі своїми партнерами по НАТО, що і як треба робити. Інші не зіштовхувалися з агресією окупантів. Тому бачать це інакше»¹⁵.

Громадянське суспільство і політичний провід Латвії, Литви та Естонії добре усвідомлюють, що Україна на полі бою відстоює не лише свою незалежність, а й європейські демократичні цінності, вірність яким українці продемонстрували під час Помаранчевої революції 2004 р. та Євромайдану і Революції Гідності 2013–2014 рр. Ще до початку російської збройної агресії в Україні 2014 р. країни Балтії підтримували приєднання України до ЄС – згадаймо титанічні зусилля президентки Литви Далі Грибаускайте. Тож, коли це питання знову актуалізувалося з розгортанням повномасштабної російсько-української війни, вони одними з перших ухвалили постанови про надання Україні статусу країни-кандидата в ЄС.

Так, 1 березня 2022 р. уряд Латвійської Республіки одностайно підтримав рішення «Про надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до Європейського союзу», а також закликав європейські інституції й інші держави ЄС якнайшвидше ухвалити аналогічне рішення: «необхідно використати будь-яку можливість, щоб допомогти Україні вижити у боротьбі за захист свого суверенітету та територіальної цілісності. Україна, захищаючись від військової агресії РФ та широкомасштабного вторгнення в Україну, відстоює право визначати своє майбутнє та бореться за європейські цінності». Того ж дня ЄС офіційно розпочав процедуру розгляду української заявки на здобуття членства¹⁶, що засвідчує інтенсивність подій навколо України на міжнародній арені на початку березня 2022 р. Історичною датою в процесі євроінтеграції України стала ніч проти 11 березня, коли на засіданні Ради ЄС всі її країни-учасниці дали «зелене світло» членству України і офіційно було розпочато процес її формальної євроінтеграції.

¹⁵ «Путін і його мафія рано чи пізно будуть в суді, якщо на той час буде кого судити» – Юріс Юрашс. *Gazeta.ua*. 2022. 24 березня. URL: <http://surl.li/bwpgfe>.

¹⁶ Сейм Латвії одноголосно підтримав надання Україні статусу країни-кандидата у члени ЄС. *Європейська правда*. 2022. 3 березня. URL: <http://surl.li/bwuev>.

Політикуми та суспільства країн Балтії демонструють дивовижну солідарність у цьому питанні та переконані, що надання Україні статусу кандидата в ЄС є важливим сигналом солідарності та підтверджує належність України до Європи, за яку вона зараз також бореться. Втім, і під час першої, «локальної», фази російсько-української війни (2014 – 24 лютого 2022) експерти визначали країни Балтії «найбільшими партнерами України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції»¹⁷. Повномасштабна війна лише поглибила це переконання¹⁸.

Отже, поки більшість країн НАТО та ЄС зволікали із наданням Україні військово-технічної допомоги, країни Балтії без обмежень надавали її з власної ініціативи. Зауважимо, що ще у попередній період російсько-української війни, протягом 2014 – 2021 рр. вони були серед найбільших донорів військово-технічної допомоги для України. За дослідженням журналістів «Радіо Свобода», в цей період Литва була п'ятою за об'ємом допомоги Україні, після США, Великої Британії, Канади і Польщі. З початку війни вона надала підтримки на понад 12 млн євро (важкі кулемети, військовий одяг та обладнання, лікування 283 українських військових, 30 литовських військових інструкторів в Україні). Пріоритетними напрямки допомоги Естонії Україні в 2014–2021 рр. були медикаменти та медична допомога, кіберзахист, артилерія, військова інженерія та військова освіта¹⁹.

Напередодні повномасштабного російського вторгнення в Україну Литва та Латвія передали Україні зенітно-ракетні комплекси «Stinger» (13 та 22 лютого 2022 р. відповідно)²⁰. Власне, таким чином Литва стала першою державою, яка надала Україні «Stinger», які виявилися незамінними у боротьбі з російськими окупантами*. А Естонія 8 лютого передала Україні мобільний військовий шпиталь швидкого розгортання, що може обслуговувати окрему бригаду²¹.

Надзвичайно інтенсивною є підтримка ЗСУ Латвією, яка є однією із лідерок серед країн ЄС у наданні Україні військової допомоги. На третій

¹⁷ Шелест Г. Співпраця України з країнами сусідами та країнами Балтії у рамках НАТО. *Портал зовнішньої політики*. URL: <http://surl.li/bwpgfw>.

¹⁸ Rubin T. Want to know how to stop Putin? Listen to leaders of the Baltic states. *The Philadelphia Inquirer*. 2022. April 20. URL: <http://surl.li/bwpgw>.

¹⁹ Пагулич Роман. Лише слова підтримки? Як інші країни допомагають українській армії. *Радіо Свобода*. 2021. 24 травня. URL: <http://surl.li/bwvvcq>.

²⁰ Latvia delivers «Stinger» anti-aircraft missile system to Ukraine. *Aizsardzības ministrija*. 2022. February 23. URL: <http://surl.li/bwujy>.

* У січні 2022 р. США дозволили Литві, Латвії та Естонії відправляти ракети та іншу зброю американського виробництва в Україну на тлі загострення російської загрози.

²¹ Latvija turpina atbalstīt Ukrainu; savu aizsardzības rezervju pietiek. *Sargs.lv*. 2022. April 6. URL: <http://surl.li/bwumk>.

день після початку повномасштабного вторгнення, 26 лютого 2022 р., вона надала Україні 30 вантажівок індивідуального спорядження та припасів включно з бойовими шоломами, сухпайками, медикаментами. 2 березня уряд Латвії виділив на допомогу Україні 2,4 млн євро, з них 1,2 млн – на постачання озброєння та техніки до ЗСУ (друга половина – на гуманітарну допомогу)²². 3 березня 2022 року Латвія передала ЗСУ 90 безпілотних літальних апаратів, подарованих комерційними компаніями. Станом на 21 квітня 2022 р., за повідомленням Посольства України в Латвії, надана нею військова допомога становила понад 200 мільйонів євро, що складає третину оборонного бюджету Латвії²³. Вона включає в себе: ПЗРК «Stinger» (56%), гелікоптери та комплектуючі до них (24%), зброя, боєприпаси, амуніція (13%), безпілотні системи (5%), засоби індивідуального захисту (2%), сухпайки (0,22%).

Не менш активно надає Україні потрібне озброєння і Литва (ПЗРК, протитанкова зброя, гранати, боєприпаси, кулемети), збільшуючи масштаби допомоги. Так, 23 березня 2022 р. було виділено додаткові 10 млн євро військової допомоги та постійної підтримки²⁴. При цьому відзначимо, що країни Балтії часто першими надають ЗСУ озброєння, яке Україна просить у зарубіжних партнерів та НАТО. Так на тлі широкої дискусії, що розгорнулася в деяких провідних країнах ЄС та НАТО (зокрема у Німеччині) щодо надання Україні важкої наступальної зброї перед вирішальною битвою на сході і півдні країни, Литва першою 21 квітня 2022 р. передала необхідні ЗСУ важкі міномети. Загальна вартість усієї переданої Литвою військової допомоги (35 позицій різного типу озброєнь) сягає вже десятків мільйонів євро, а вартість заміщення може бути в 5-10 разів вищою²⁵. Окремим рядком йдуть навчання українських військовиків у Литві²⁶.

Абсолютною лідеркою серед балтійських та інших країн за наданою Україні військовою допомогою є Естонія. Ця маленька країна з населенням 1,3 млн осіб, чи не найбільше з усіх допомагає Україні у військовому плані. На 8 квітня 2022 р. вона передала Україні 1377 т переважно летальної зброї вартістю 222 млн євро, включно з FGM-148 «Javelin», гаубицями 9 D-30, протитанковими мінами, стрілецькою зброєю, боєприпасами, засо-

бами захисту, 13 автомобілями, 50 000 сухпайками. Лише ПЗРК «Javelin» за ці два місяці Таллін передав Україні на суму, що складає третину річного оборонного бюджету країни²⁷.

За результатами спеціального дослідження Кільського інституту світової економіки «Які країни допомагають Україні і як?» визначено країни, що надали Україні найбільшу військову, фінансову та гуманітарну допомогу від 24 лютого до квітня 2022 р. Із 31 країни, що увійшли до рейтингу, у грошовому вимірі найбільші зобов'язання взяли на себе США (близько 7,6 млрд євро). А у співвідношенні до власного ВВП беззаперечним лідером рейтингу є Естонія з показником 0,8% ВВП країни (сукупна обіцяна США гуманітарна та військова допомога на кінець березня 2022 р. на суму близько 8,3 млрд доларів становить приблизно 0,04% ВВП країни). Інша балтійська країна – Литва – за співвідношенням наданої Україні допомоги до свого ВВП, посіла третє місце (близько 0,1% ВВП) після Польщі (близько 0,2% ВВП)²⁸.

Країни Балтії, насамперед Латвія та Литва, активно лобіюють посилення колективних заходів протидії російській збройній агресії та вироблення спільної стратегії щодо неї на рівні ЄС і НАТО. Важливим кроком стало ухвалення ЄС 21 березня 2022 р. першої в його історії оборонної стратегії – програми «Стратегічний компас». «Він дає необхідний набір інструментів для того, щоб ЄС разом із НАТО став реальним гравцем у геополітичній обороні та безпеці», – прокоментував затвердження «Стратегічного компасу» очільник МЗС Латвії Едгарс Рінкевичс. Водночас він слушно зауважив, що багато залежатиме від того, яку підтримку ЄС надасть Україні, адже путіну не можна дозволяти заробляти на нафті та газі, настав час висмикнути провід²⁹. На той час переважна більшість країн ЄС та НАТО (як і альянси), лише формували свою політику щодо підтримки України у війні з росією, намагаючись уникнути агресії останньої проти себе, а отже були дуже обережними.

До певної міри поворотним, етапним, моментом у наданні Україні реальної допомоги стало звільнення Київщини та Чернігівщини наприкінці березня – у перші дні квітня 2022 р. Ставлення до рф більшості країн (навіть тих, які щосили намагалися зберігати нейтралітет) змінилося на вкрай негативне, коли стало відомо про військові злочини росіян на Київщині.

²² Latvia to send 1.2 million euros to Ukrainian army. *Public broadcasting of Latvia*. 2022. March 2. URL: <http://surl.li/bwumg>.

²³ Latvija turpina atbalstīt Ukrainu; savu aizsardzības rezervju pietiek. *Sargs.lv*. 2022. April 6. URL: <http://surl.li/bwumk>

²⁴ Lietuva Ukrainai siunčia ginkluotės ir civilinės saugos priemonių. *Verslo žinios*. 2022. April 13. URL: <http://surl.li/bwums>.

²⁵ Литва передала Україні важкі міномети. *Mind*. 2022. 21 квітня. URL: <http://surl.li/bwuna>.

²⁶ Литва відновить навчання для українських військових для роботи з західною технікою. *Mind*. 2022. 10 квітня. URL: <http://surl.li/bwqlv>.

²⁷ Finland allows Estonia to send weapons to Ukraine. *ERR News*. 2022. February 27. URL: <http://surl.li/bwuuv>.

²⁸ Antezza A., Frank A., Frank P., Franz P., Rebinskaya E., Trebesch C. Which countries help Ukraine and how? Introducing the Ukraine support tracker. *Kiel working paper: Kiel Institute for the World Economy*. 2022. NO. 2218 (April). URL: <http://surl.li/bwqlp>.

²⁹ Яворович Т., Богданьок О. ЄС затвердив «стратегічний компас» у сфері безпеки та оборони. *Суспільне*. 2022. 22 березня. URL: <http://surl.li/bwphc>.

Рівень співпереживання та солідарності литовців, латвійців та естонців з українцями після побаченого засвідчили безпрецедентні акції протесту в трьох балтійських країнах. Йдеться про започатковані в Естонії перформанси проти згвалтувань українських жінок та дітей російськими солдатами, що спричинили надзвичайно сильний емоційний і візуальний ефект: до посольств окупантів і гвалтівників приходили жінки з чорними сміттєвими мішками на головах і зв'язаними за спиною руками (саме в такому вигляді знаходили чимало жертв розстрілів росіянами у Бучі, Ірпені, селах на Київщині), напівроздягнені, у білій нижній білизні, «закривавлені» червоною фарбою.

Перший протест за участі 20 жінок відбувся у Талліні 13 квітня³⁰, на другий – у Ризі, 20 квітня, прийшло вже 200 жінок³¹. Акція була повторена в інших балтійських містах, навіть невеликих. Литовські жінки, солідаризуючись з українками, влаштували ще потужніший перформанс: жінки занурювалися у «криваве» озеро (воду пофарбували в червоне) навпроти будівлі посольства рф у Вільнюсі³². В той час, коли фейсбук та новинні ресурси намагаються уберегти читачів від «неприємних» фотосвідчень звірств російських військовиків в Україні, неможливо переоцінити значення таких перформансів, спрямованих не скільки на своїх співгромадян (вони і без того добре ознайомлені з ситуацією в Україні і щиро співчувають), а на світове співтовариство, щоб воно зрозуміло, що йдеться не про завоювання українських земель, а знищення українців.

Громадянські акції протесту та шок від вчинених росіянами розправ над українцями, що містять всі ознаки геноциду, спричинилися не лише до гучних заяв осуду дій рф, а й суттєвого зростання підтримки України на всіх рівнях та у всіх сферах – від фінансової до військової.

Миттєвим наслідком для рф став так званий дипломатопад – вислання її представників та закриття диппредставництв. Країни Балтії, які добре знають, на що здатен московський (байдуже, комуністичний чи посткомуністичний) авторитарний режим, після інформації про злочини росіян на Київщині одними з перших вислали російських дипломатів та закрили їхні установи*. 4 квітня МЗС

Литви оголосило про вислання посла рф у Литві та закриття генерального консульства у Клайпеді, МЗС Естонії вислало 14 російських дипломатів та закрило генеральні консульства рф у Нарві і Тарту. Міністр закордонних справ Литви Габріелюс Ландсбергіс так прокоментував цей жест: «Воєнні злочини та злочини проти людства, вчинені російськими збройними силами в Україні, ніколи не будуть забуті»³³.

Поряд з тим виявом солідарності з Україною, демонстрації віри в її перемогу у війні з загарбниками, стало повернення балтійських та інших іноземних дипломатів до Києва після їх від'їзду перед початком повномасштабного російського вторгнення. 7 квітня до української столиці повернулися посол Литви Вальдемарас Сарапінас та латвійські дипломати, за кілька днів – і посол Естонії³⁴.

Дипломатична блокада рф доповнилася транспортною: 4 квітня одночасно Латвія, Литва, Естонія та Польща заявили про повну ізоляцію від рф – закриття кордонів з нею та білоруссю³⁵. Лише за один день, 9 квітня, Латвія заборонила проїзд через свій кордон 152 фурам з російськими та білоруськими номерами. 17 квітня закрила доступ російським кораблям до своїх морських портів Естонія (раніше свої порти для рф закрили Італія, Румунія та Бельгія), що стало для російської економіки ще більш відчутним ударом, адже Таллін – один з найбільших транспортних хабів, якими послуговувалася рф³⁶. Натомість країни Балтії заявили про готовність допомогти Україні вирішити її логістичні проблеми з експортом товарів за кордон, насамперед зерна, спричинені російським вторгненням.

Ще раніше, 31 березня 2022 р., уряд Литви вніс рф та білорусь до списку ворожих держав і територій, на підставі якого можна виключати зареєстровані там компанії з тендерів на держзакупівлі або розривати укладені договори. Заступник держсекретаря Естонії Мярт Вольмер виступив із заявою: «У світлі постійних новин про звірства, вчинені російськими збройними силами, зокрема, в Бучі та інших місцях, не може бути й мови про звичайний бізнес, особливо з огляду на грубе порушення росією міжнародного права, враховуючи її міжнародні зобов'язання»³⁷. Зауважимо, що громадяни Латвії, Литви та Естонії цілком підтримують еконо-

³⁰ Galerii: naiste vägistamise vastane meeleavaldus Vene saatkonna ees. *ERR.ee*. 2022. April 13. URL: <http://surl.li/bwphm>.

³¹ Біля посольства РФ у Ризі зібралися жінки в білизні, забрудненій кров'ю на знак протесту. *Ліга новини*. 2022. 20 квітня. URL: <http://surl.li/bwqlw>.

³² Palei «kraujo» tvenkinij išsirikiavo Lietuvos moterys: į Rusijos ambasada atsisuko su maišais ant galvų, «krauji» ant kojų Eimantė Juršėnaitė. *LRT TV*. 2022. April 16. URL: <http://surl.li/bwqlo>.

* Ще раніше, 18 березня 2022 р. Латвія і Естонія через російську агресію проти України оголосили про намір вислати по три російських дипломати, Литва – чотирьох. Естонія також першою з балтійських країн з 10 березня 2022 р. припинила видачу туристичних віз громадянам РФ.

³³ Литва повертає свого посла до Києва і видворяє російського з Литви. *Голос України*. 2022. 5 квітня. URL: <http://www.golos.com.ua/article/358235>.

³⁴ До Києва повернулись посольства 18 іноземних держав. *DW*. 2022. 21 квітня. URL: <http://surl.li/bwqlx>.

³⁵ Польща, Латвія, Литва та Естонія готують повну транспортну ізоляцію Росії та Білорусі. *УНІАН*. 2022. 4 квітня. URL: <http://surl.li/bwqlm>.

³⁶ Касян В. Ще дві країни закрили порти для російських кораблів. *LB.ua*. 2022. 17 квітня. URL: <http://surl.li/bwvct 1>.

³⁷ Естонія закриває два російські консульства та вислає 14 співробітників. *Укрінформ*. 2022. 5 квітня. URL: <http://surl.li/bwuxo>

мічні санкції проти рф. Так, у Латвії 52% громадян підтримує вигнання російського бізнесу, незалежно від того, якою мірою це вплине на їхній добробут³⁸.

Також у суто політичному ракурсі – як прояв солідарності з Україною та піклування про свою енергетичну і державну незалежність – варто розглядати відмову країн Балтії від російських газу та нафти. Литва стала першою країною ЄС, яка повністю відмовилася від російського газу: 2 квітня 2022 р. прем'єр-міністерка країни Інґріда Шимоніте оголосила про «поворотний момент» в історії країни – Вільнюс не імпортуватиме жодного кубометра газу з рф. На цей час литовська газотранспортна система вже працювала без російського газу, задовольняючи весь попит через термінал зрідженого природного газу в Клайпеді³⁹. 7 квітня Естонія – третьою в Європі після Литви та Польщі) – ухвалила рішення про припинення імпорту російського газу до кінця 2022 р.⁴⁰ 20 квітня 2022 р. міністр економіки Латвії Яніс Вітенберґс заявив, що і його країна повністю відмовиться від російського газу з 1 січня 2023 р., і назвав це рішення історичним⁴¹.

Неможливо переоцінити зусилля країн Балтії зі згуртування світу задля засудження військових злочинів рф в Україні та притягнення винних до суду. Лідерство в цьому питанні належить Литві. 28 лютого 2022 р. вона першою з 42 країн-засновниць Міжнародного кримінального суду в Гаазі, до компетенції якого належать справи про геноцид, воєнні злочини і злочини проти людяності, подала його голові Каріму Хану прохання розпочати розслідування злочинів рф в Україні⁴². За тиждень, 7 березня Литва підтримала створення спеціального трибуналу над російськими агресорами – на зразок Нюрнберґа після Другої світової війни⁴³.

Одночасно Литва почала і самостійне розслідування злочинів рф в Україні (нині, крім України, власні розслідування щодо російсько-української здійснюють дев'ять країн – Литва, Польща, Словаччина, Естонія, Німеччина, Швеція, Латвія, Норвегія та Франція). Для прискорення збору даних про злочини рф і їх розслідування 25 березня 2022 р. генеральні прокурори Литви, Польщі та України ство-

рили спільну слідчу групу для розслідування агресії рф та її воєнних злочинів на території України – так званий Люблінський трикутник справедливості. Крім обміну інформацією, він має повноваження на проведення оперативно-розшукових заходів та виявлення активів воєнних злочинців з метою їх заморозження та конфіскації⁴⁴.

17 квітня Латвія внесла 100 тисяч євро на підтримку роботи Міжнародного кримінального суду для негайного розслідування воєнних злочинів рф проти України. А також закликала інші країни підтримати заклик МКС щодо добровільних внесків і залучення національних експертів для якнайшвидшого покарання воєнних злочинців та припинення російської війни проти України⁴⁵. В Естонії, яка з 2014 р. разом із Литвою допомагала Україні боротися з агресією рф у кіберпросторі, 25 березня 2022 р. на основі сервісу Google Maps створили онлайн-карту «Where do orcs come from?» («Звідки приходять орки?») з адресами військових рф, які вбивали та мародерили у Бучі⁴⁶.

Вже перші дані про жахливі воєнні злочини армії рф щодо мешканців Бучі, Ірпеня, Маріуполя та інших українських міст засвідчили, що метою неоголошеної путінської війни є знищення українського народу, геноцид. Після відвідання зруйнованої Бородянки на Київщині литовський президент Гітанас Науседа назвав скоєне росіянами «свідомим, цілеспрямованим та надзвичайно жорстоким знищенням української нації»⁴⁷.

Першими серед світових лідерів про геноцид українців заявили прем'єр-міністри Великої Британії та Канади Борис Джонсон і Джастін Трюдо та президент США Джоозеф Байден, невдовзі аналогічні публічні заяви зробили інші світові політики. Однак саме країни Балтії поклали початок офіційному визнанню зарубіжними країнами злочинів росіян проти українців геноцидом (ВРУ визнала злочини рф в Україні геноцидом 14 квітня). 21 квітня парламент Естонії першим у світі визнав дії рф в Україні геноцидом. Того ж дня аналогічне рішення одностайно ухвалив парламент Латвії, закликавши до термінового розширення постачання зброї в Україну⁴⁸.

³⁸ Герасимчук С. Реакція найближчих до України країн на напад Росії. *Українська призма*. 2022. 12 квітня. URL: <http://prismua.org/russian-attack/>.

³⁹ Більше жодного кубометра. Литва підтвердила відмову від російського газу. *РБК – Україна*. 2022. 3 квітня. URL: <http://surl.li/bwvvcu>

⁴⁰ Федорців А. Естонія вирішила відмовитися від газу з РФ. *РБК – Україна*. 2022. 7 квітня. URL: <http://surl.li/bwvvcv>

⁴¹ Латвія хоче відмовитися від російського газу з наступного року. *РБК – Україна*. 2022. 20 квітня. URL: <http://surl.li/bwvcvz>

⁴² Литва просить Міжнародний кримінальний суд розслідувати воєнні злочини в Україні. *Європейська правда*. 2022. 28 лютого. URL: <http://surl.li/bwvdb>

⁴³ На зразок Нюрнберґа: у Литві підтримали створення спеціального трибуналу над російськими агресорами. *ТСН*. 2022. 8 березня. URL: <https://bit.ly/3tAaGJD>.

⁴⁴ Україна, Литва та Польща створили спільну слідчу групу для розслідування військових злочинів РФ. *Інтерфакс*. 2022. 25 березня. URL: <http://surl.li/bwuzw>.

⁴⁵ Латвія передала МКС €100 тисяч на розслідування воєнних злочинів росії. *Українформ*. 2022. 17 квітня. URL: <http://surl.li/bwuzu>.

⁴⁶ Створено онлайн-карту з адресами військових РФ, які сваволили в Бучі. *Фокус*. 2022. 8 квітня. URL: <http://surl.li/bwuzt>.

⁴⁷ Там, де були рашисти: президенти країн Балтії та Польщі побачили руйнування на Київщині. *Українформ*. 2022. 13 квітня. URL: <http://surl.li/bwqli>.

⁴⁸ Парламенти Естонії та Латвії визнали геноцидом військові злочини РФ в Україні. *Ліґа.Новини*. 2022. 21 квітня. URL: <http://surl.li/bwuzr>.

Зауважимо, що Сейм Латвії також ухвалив поправки до закону про громадянства, які передбачають позбавлення громадянства за підтримку воєнних злочинів⁴⁹. Ще раніше країни Балтії заборонили символіку, яку РФ використовує для позначення військової агресії проти України (символи «V» і «Z», георгіївська стрічка). 1 квітня відповідну постанову прийняли Сейм Латвії та уряд Естонії, а 19 квітня – Сейм Литовської Республіки⁵⁰. В Естонії також заздалегідь заборонили публічні заходи 9 травня на кшталт маршу «безсмертного полку» на підтримку російського путінського режиму та тоталітарного комуністичного режиму⁵¹.

7 квітня парламент Латвії оголосив 9 травня 2022 року Днем жалоби за українцями – цивільними громадянами і захисниками України, які загинули внаслідок агресивної війни РФ: державні прапори будуть приспущені, а на президентській резиденції, будівлях кабінету та Сейму розмістять прапор України⁵². 18 квітня аналогічне рішення прийняв уряд Литви: 9 травня відтепер – День пам'яті жертв геноциду в Україні⁵³.

Звірства росіян у Бучі стали новою точкою відліку у наданні Україні військової допомоги. Заходу стало зрозумілим, що собою являє «руській мір» і чому його потрібно зупинити в Україні. Естонія, Латвія та Литва саме за це і боролися, особливо – за надання Україні важкого озброєння на тлі підготовки російських військ до вирішального наступу на сході та півдні України у квітні 2022 р., двохмісячної блокади цілком зруйнованого Маріуполя, постійних атак на міста у прифронтовій зоні та запуску ракет по всій території України.

Інтенсивні робочі контакти, офіційні візити парламентарів і міністрів країн Балтії до України, мали на меті підтримку України та привернення уваги світу до необхідності негайного забезпечення її наступальною зброєю. Саме візити до України високопосадовців, керівників урядів та представників ЄС і НАТО, поїздки до звільнених міст на Київщині, відіграли важливу роль в успішному просуванні цього питання. Узагальнене враження європолітиків від них передає звернення до українського народу

⁴⁹ Сейм Латвії дозволив позбавляти громадянства за підтримку воєнних злочинів. *Radio Свобода*. 2022. 21 квітня. URL: <http://surl.li/bwuzm>.

⁵⁰ Skėrytė J. Už Georgijaus juostos ir kitų Rusijos karo prieš Ukrainą simbolių naudojimą grės baudos. *LRT.EE*. 2022. April 19. URL: <http://surl.li/bwqlg>.

⁵¹ Самост А. Вахер: мы запрещаем демонстрации, поддерживающие агрессора Путина. *ERR*. 2022. 20 апреля. URL: <http://surl.li/bwuzl>.

⁵² Сейм Латвії визначив 9 травня цього року днем пам'яті про загиблих у війні українців. *Українська правда*. 2022. 7 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/7/7337964/>.

⁵³ Герасимчук С. Реакція найближчих до України країн на напад Росії. *Українська призма*. 2022. 12 квітня. URL: <http://prismua.org/russian-attack/>.

депутата Європейського парламенту від Литви Пятраса Ауштрявічуса: «Ви платите дуже високу ціну. Але не ми, а саме ви спромоглися зупинити росію» (21 квітня 2022 р.)⁵⁴.

Показовою є Спільна Заява Голів Комітетів із закордонних справ парламентів України, Польщі, Естонії, Латвії та Литви щодо постачання зброї Україні 22 квітня 2022 р. Підкреслюючи невід'ємне право України на самооборону відповідно до статті 51 Статуту ООН та «будучи впевненими, що вільна і демократична Україна має вирішальне значення для миру, безпеки та стабільності у всій Європі», вони закликали світову спільноту терміново надати Україні важке озброєння у великій кількості, в тому числі артилерію, танки, бронетехніку, РСЗВ, відповідні боєприпаси. «Ми закликаємо наших союзників і партнерів посилити військово-технічну підтримку Україні та прискорити відповідні поставки»⁵⁵, – наголошується у заяві.

Зрештою активна проукраїнська позиція країн Балтії стала одним із чинників (зрозуміло, що не єдиним) глобальних зрушень у питанні наданні Україні важкого озброєння країнами НАТО. Відповідне рішення було затверджене з ініціативи США 40 країнами НАТО на базі Рамштайн у Німеччині 26 квітня 2022 р., і позначило формування навколо України світової антиросійської коаліції. Через два дні, 28 квітня, Конгрес США схвалив програму ленд-лізу для України (вдруге в історії після Другої світової війни), а президент США Джо Байден оголосив про новий пакет допомоги Україні – 33 млрд доларів, що включає 20 млрд на озброєння (решта – на економічну та гуманітарну допомогу). Для порівняння: оборонний бюджет України на 2022 р. становив 4,8 млрд доларів⁵⁶.

Завершивши огляд політичної та військово-технічної допомоги країн Балтії в означений період, коротко згадаємо і про не менш об'ємну гуманітарну допомогу, яка є невід'ємною складовою їх величезної та різносторонньої підтримки України. Від перших днів повномасштабної війни (як власне, і з весни-літа 2014 р.) в Україну з Литви, Латвії та Естонії постійно прибувають вантажі з гуманітарною допомогою, організовані державними та місцевими органами влади, а також неурядовими організаціями та волонтерами, в тому числі й українською діаспорою.

⁵⁴ Пятрас Ауштрявічус. *Верховна Рада України*. 2022. 21 квітня. URL: <http://surl.li/bwuzx>.

⁵⁵ Спільна Заява Голів Комітетів закордонних справ щодо постачання зброї Україні. *Інформаційне управління. Верховна Рада України*. 2022. 22 квітня. URL: <http://surl.li/bwqlc>.

⁵⁶ Зануда А. Бюджет 2022 ухвалили. Скільки кому дали грошей. *BBC News. Україна*. 2021. 2 грудня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59436029>.

За співвідношенням до кількості населення та ВВП лідерство у наданні Україні допомоги належить Естонії. За неповні два місяці повномасштабної війни на гуманітарні потреби вона перерахувала понад 14 млн євро, 13 з яких зібрали естонський бізнес і звичайні громадяни, 1 млн виділив уряд⁵⁷. В той же час до національного благодійного фонду Латвії «Ziedot.lv», який збирає кошти на допомогу українцям, за перший місяць надійшло близько 6,2 млн євро пожертв для України та українського народу⁵⁸, до 13 квітня сума зросла до 8 млн євро, а волонтери відправили з Латвії до України 41 вантаж гуманітарної допомоги⁵⁹.

Також неможливо не згадати про прийом українських біженців країнами Балтії, попри те, що їх можливості значно скромніші за інші європейські країни. Найбільша кількість українських біженців в регіоні зареєстрована у Литві – 47 913 (на 22 квітня 2022 р.), що становить 1,7% від кількості жителів країни. За цим показником Литва посідає третє місце в Європі після Польщі та Чехії⁶⁰. У Латвії 24 лютого – 25 квітня 2022 р. було зареєстровано 24 246 українських біженців⁶¹, в Естонії на 19 квітня було понад 31 659 біженців з України⁶².

Висновки

У критичний для України час, коли внаслідок розпочатої росією широкомасштабної війни під загрозою опинився не лише суверенітет України, а й саме існування української нації, країни Балтії стали пліч-о-пліч з нею, демонструючи, що вважають цю війну і своєю. Питання захисту України, посилення її обороноздатності і санкції проти рф, розглядаються ними як захист власної незалежності.

Це усвідомлення стало для Литви, Латвії та Естонії імперативом взяти на себе місію «голосу» України в ЄС та НАТО значення російсько-української війни як глобального цивілізаційного конфлікту, результат якого визначить майбутнє світу. Активна діяльність балтійських країн (як і сусідньої Польщі),

героїчний спротив українців та жажливі військові злочини росіян зрештою змусили світ зрозуміти, що рф намагається знищити українську націю. Прикметно, що саме країни Балтії (Естонія та Латвія) першими із зарубіжних країн офіційно визнали злочини рф в Україні геноцидом.

Друге важливе завдання, за реалізацію якого взялися країни Балтії – лобювання надання Україні необхідної зброї як головної передумови її перемоги у війні. Показово, що Литва та Латвія першими в січні 2022 р. почали надавати Україні сучасне летальне озброєння. Разом із Польщею та Великою Британією країни Балтії виступали переговорниками з іншими країнами ЄС і НАТО, ще до початку повномасштабної війни просуваючи ідею посилення військової допомоги Україні. Зрештою процес надання Україні зброї запустився після трагедії в Бучі, Ірпені, Бородянці, Маріуполі та інших українських містах, ціною величезних жертв українського народу. Результатом стали поставки важкої наступальної зброї з низки країн, запровадження США програми ленд-лізу та формування міжнародної антиросійської коаліції з 40 країн наприкінці квітня 2022 р.

Ще один важливий напрямок полічної підтримки України країнами Балтії – прискорення набуття нею членства в ЄС. Очікується, що в червні 2022 р. Україна отримає статус кандидата в ЄС. Причому лідери балтійських країн в цьому питанні не менш категоричні, ніж у питанні озброєння України. «Будь-яка країна ЄС, яка виступає проти цього [надання Україні статусу кандидата], є пропутинською і працює проти глобальних інтересів ЄС»⁶³, – ця заява віце-прем'єра та міністра оборони Латвії Артїса Пабрікса цілком відображає принципи вступу України до ЄС для країн Балтії.

З огляду на потужну допомогу країн Балтії можемо говорити про їхнє лідерство у підтримці України (поряд з такими країнами як Польща, Велика Британія та США). Щире прагнення балтійських країн допомогти Україні зупинити російську збройну агресію, поза сумнівом, увійде до підручників з історії. І одним із найяскравіших прикладів буде те, як Естонія виявилася світовою лідеркою за обсягом допомоги Україні у свівідношенні до ВВП.

На завершення доречно процитувати промову перед парламентом Литовської Республіки 12 квітня 2022 р. президента України Володимира Зеленського, яка містить оцінку наданої Укра-

⁵⁷ Gerashchenko Iryna. Facebook. 2022. 20 квітня. URL: <http://surl.li/bwvai>.

⁵⁸ Операція щодо російського вторгнення. Оперативна обстановка на дипломатичному фронті станом на 10:00 23 березня. Міністерство закордонних справ України / MFA of Ukraine. 2022. 23 березня. URL: <http://surl.li/bwvam>.

⁵⁹ Гуманітарна допомога Україні. Embassy of Ukraine in the Republic of Latvia / Посольство України в Латвії. 2022. 13 квітня. URL: <http://surl.li/bwvaq>.

⁶⁰ У Литві зареєструвалося майже 48 тисяч українських біженців. Ceske noviny. 2022. 22 квітня. URL: <http://surl.li/bwvax>.

⁶¹ Козлов А. Число українських біженців у Латвії перевищило 24 тисячі осіб. 2022. 25 квітня. URL: <http://surl.li/bwvbd>.

⁶² До Естонії прибули понад 31 тисяча українських біженців. Еспресо. 2022. 19 квітня. URL: <http://surl.li/bwvbh>.

⁶³ Міністр оборони Латвії звинуватив противників вступу України в ЄС у пропутинській позиції. РБК – Україна. 2022. 24 квітня. URL: <http://surl.li/bwvbm>.

їні допомоги та лідерської позиції у її підтримці: «Якби всі у Європі були такими ж принциповими й так само поважали б цінності Європи, як ви у Литві (і ми пишаємось вами), то я впевнений, що російське керівництво точно не могло б сподіватися, що їм усе зійде з рук. Можливо, і війни цієї не було б. Рішення про її початок не наважилися би ухвалити... Саме такого лідерства зараз потребує

весь континент»⁶⁴. Поза сумнівом, цю тезу цілком можна екстраполювати і на Латвію та Естонію, які спільно з Польщею є головними голосами за Україну в Європейському Союзі.

⁶⁴ Володимир Зеленський звернувся до народу й політиків Литви. *Офіс Президента України*. 2022.12 квітня. URL: <http://surl.li/bwqla>.

Інформація про автора:

Сухобоква Ольга Олегівна,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

60, вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна

Information about the authors:

Sukhobokova Olga Olehivna,

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Modern and Contemporary History of Foreign Countries

Taras Shevchenko National University of Kyiv

60, str. Volodymyrska, Kyiv, 01033, Ukraine